

Ulema-i Râsihun: Bediüzzaman

Bediüzzaman Hazretleri'nin dikkat çektiği işârât-ı Kur'âniye'nin 13. ve 14. Âyet-i Kerimeleri "Râsihûn" hakkında olup, biri Ali İmran, diğeri Nisa Sûresi'nde olmak üzere Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde geçmektedir.

Bu hususta, önce Âyet-i Kerimelerin meallerini ve kısa yorumlarını, sonra lügavî ve istilâhî anlamları ile geçmiş ulemanın izahlarını da naklettikten sonra, Üstadın istihraçlarına da dikkat çekerek yorumlamaya çalışacağım.

İlk olarak mealler:

Birinci âyet-i kerimenin meali: "Halbuki o âyetlerin tefsirini Allah'tan ve Allâh'ın kendilerine ilimde derinlik ve istikamet ihsan ettiği (İlimde râsih olan) kimselerden başkası bilemez. (Ali İmran 7)

İlimde rahih olanlar; O'na inandık, hepsi Rabbimizin izin ve istihdâmiyle -mü'minlerin imanlarına yaptıkları hizmete işâret ediyor- bunlar da Allah'ın kitabındandır" derler. Bu inceliği ancak akıl sahipleri düşünüp anlar.

İkinci âyet: "Fakat onlardan (ilimde derinlik ve istikamet sahibi olanlar) mü'minler sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler. O namazı kılanlar, zekâtı verenler, Allah'a ve ahiret gününe inananlar var ya, işte onlara büyük bir mükâfat vereceğiz" (Nisa Âyet: 162)

Görüldüğü üzere bu âyette de "ilimde rusuh sahibi olanların özel durumlarına değinilmeksizin onların ve diğer mü'minlerin vahye inandıkları, namazı eda ettikleri, zekâtı verdikleri, ayrıca ahiret gününe iman ettikleri belirtiliyor.

Fakat genel bir "mü'minler" ifadesiyle yetinilmeyip "ilimde râsih olanların" mü'minlerin üzerinde ayrı bir kategori olarak zikredilmesi, bu tür âlimlerin -Allâh katında önemli konulara mazhariyetini- ve Allah'ın inayeti, izin ve istihdamıyla mü'minlere yaptıkları iman hizmetinin makbuliyetine işâretlerini gösteriyor.

Kur'ân-ı Kerîm ezeli ve ebedî olan Allah'ın (cc) kelâmı olduğu için bu iki âyet her asırda "râsih âlimlere" baktığı gibi ahirzamanda da Said Nursî ve onun tefsiri olan Risâle-i Nurlar'a da bakar, bakıyor ve bakması Kur'ân'ın şanındandır! Bilhassa ilk âyet muvacehesinde denilebilir ki, bu İlâhî kitap, muhtevâsındaki müteşabihâtı anlayıp açıklayan her döneme, bu görevi hakkıyla yapmaya çalışan "râsih âlimlere" işârette bulunur. Özellikle Kur 'ân âyetlerine çeşitli biçim ve taktiklerle iliştiği çalkantılı dönemlerde, diğer âyetler gibi müteşabih âyetleri sağlıklı şekilde yorumlayıp açıklayan "müceddid" vasfı taşıyan ulemaya gönderme yapar. Pozitivizmin etkin olarak dünyayı sardığı ahirzamanda da, bu fonksiyonu cansiperâne yapan Risale-i Nur'a, Muhterem müellifine ve Risale-i Nur Talebelerine de bakar, dolaylı işâret ve göndermelerde bulunur! Bunda şüphe duymayı gerektirecek en küçük bir nokta yoktur!

Biraz daha açmak gerekirse; Üstad Hazretleri'nin ifade ettiğine göre "Harb-i umumî vasıtasıyla bin seneden beri Kur 'ân aleyhine terâküm eden Avrupa itirazları ve evhamları âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldılar. O şüphehâtın bir kısmı fen şeklini giydi, ortaya çıktı. Risâle-i Nur ve onun şakirtleri bu şüphe ve itirazları def ettiler."

Gerçekten Batı dünyası, kendi siyasî ve fikri serüvenlerine bağlı olarak "Kilise istibdadını" yıkıp rönesans ve reform hareketleriyle yeni bir sürece girdiğinde, genel anlamda "din" ve "vahy" dışlanmış, "rasyonalizm" adı altında büyük fikrî cereyanlar ortaya çıkmış, bu fikirler türlü yollarla bilhassa büyük Fransız İhtilâli sonrası İslâm dünyasına da, sirâyet ederek, Kur 'ân âyetlerine karşı yoğun itirazlar yöneltilmiştir. Söz gelimi Allah'ın bütün fil ve tasarrufları "naturalist felsefe" ile tabiatın kendisine verilmiş, Allah'ın en büyük mu'cizelerinden biri olan yaratılış! Mutasyon ve seleksiyon teorileriyle perdelenmiş; Allah'ın arş-ı istiva ettiği, göklerin yedi kat olduğu, Hz. Peygamberin (asm) bir mu'cizesi olarak ayın ikiye yarıldığı gibi âyetler güya fen bilimlerine ait verilerle örtüşmediği iddiasıyla eleştirilmiştir... İşte Risale-i Nur Kur'ân'ın bütün âyetlerini olduğu gibi, özellikle itiraz ve tenkide medar kılınan âyetlerini engüzel şekilde şerh etmiş inkâr cereyanlarının fikrî alt yapılarını darmadağın etmiş, fen bilimlerine ait verilerin-rasyonalistlerin iddiasının tam aksine - Kur'ânî mesajları doğruladığını, iddianın da, ötesinde ispat ederek ortaya koymuştur. Bunun için özellikle 25. Söze bakılması.

Ayrıca bu Külliyyattan istifade eden Nur Talebeleri yazılı ve görsel medyada, gazete ve dergi gibi neşir organlarında bu eserlerden aldıkları feyizle çok kıymetli çalışmalar yapmış, yüzbinlerce ve hatta milyonlarca insanların imanlarının kurtulmasına vesile olmuşlardır.

Elbette Kur 'ân kendi mesajlarına böylesine saldırıların yapıldığı zamanda, kendisini savunan, mesajlarındaki şüphe ve itiraz noktalarını cerhedilmez delillerle vuzuha kavuşturan bir mânevî tefsire, yani Risâle-i Nur'a, onun müellifine, Risale-i Nur'a talebe olmaya çalışan bahtiyar kitleye, yani şahs-ı maneviye bakar, onlara işaret eder, onları müjdeler, diğer insanları da, bu manevî tefsirden ve sofradan yararlanmaya cehren veya zimnen teşvik eder! Bunda yadırganacak ve naslara aykırı ne olabilir?

Nitekim fiilî durum; yani Risale-i Nur'un Kur'ân savunması, (Müteşâbihat bağlamında söylemek gerekirse) bu âyetleri lâyıkıyla yorumlayıp açıkladığı meydanda olmakla beraber, bu âyetle birlikte "Rasih âlimler"den söz eden Nisa Sûresi'ndeki diğer âyet, bazı âlimlerin kullandığı ve hususî bir ilim çeşidi olduğu belirtilen "ebced ve cifir" hesabıyla da Risâle-i Nur'a ve müellifine işaret eder ve ediyor! Meselâ ilk âyet "illallah" kelimesinde vakfedilmediği zaman cifir hasebiyle 1344 (Milâdî 1925 veya 1926'lar) ederek tam tamına Risale-i Nur'un manevî mücâhede meydanına atıldığı tarihe tekabül eder.

İkinci âyet de, cifirle aynı tarihe tekabül eder. "İlm-i hakikatte rasihâne çalışan ve kuvvetli iman eden bir tâifeye yani Risâle-i Nur şakirtlerine işaret edip onları "dâire-i harimine" hususî dahil eder ve ediyor!

Bu gerçekleri düşününce insan, "Allah (cc) herkesi Risâle-i Nur dairesine giren veya talebesi olanlardan eylesin" demekten kendini alamıyor.

Bu daireye girenlere de ayrıca "selâm olsun" demekle kendimi bahtiyar addediyorum.

Bu ifade; Rusuh kökünden "râsih" kelimesinin çoğulu olup; köklü, sabit olmak, şüpheden uzak olup, kesinlik kazanmak gibi anlamları ifade ediyor. Kur'ân-ı Kerîm'de iki yerde "er-rasihun fil ilm" terkihiyle geçen bu ifade; tabiri caizse Kur'ân referanslı veya Kur'ânî bir terkiptir.

Bir de eş anlamlı kabul edilen "natihun" vardır ki o da; zayıf ihtimalleri bertaraf eden güçlü bilgi anlamına gelir. Bu kelâmın bir ünvan ve bir makam olduğu anlaşılır.

Müteşâbihat: Birden fazla anlam veya ihtimal taşıyan, anlaşılmasında güçlük bulunan lâfız veya fasıl demek olduğuna göre onun da, ancak böyle zatlarla anlaşılabilceği izahtan varestedir. Böyle olunca kıyamet alâmetleri ile ilgili müteşâbihatı da râsih kişilere havale etmek gerekir. Tabiri caizse; tâki nefis-ül emirdeki meselenin gerçeğine vasil olunabilsin.

Bu meseleye en güzel delil ve misal de kanaatimce Bediüzzaman'ın tevafuklu Kur'ân'ı ve Âyet-ül Kübra gibi beşer aklının ifâde edemediği eserleridir. Hakikî te'vili de ancak böyle zatlar yapabilir. Zira te'vil de; naslardaki bir lâfza taşıdığı muhtemel manalardan birini tercih edip yükleme olduğuna göre, bunu neye göre kim tercih edecek? Tefsir dahi Kur'ân-ı Kerîm'i yorumlayabilen bir ilim olduğuna göre, bunu da elbet ilimde rusuh sahibi birinin yapması şayanı tercihtir.

Demek her halükârda ilimde rasih olana şiddetle ihtiyaç olduğu anlaşılır. Eğer bu ihtiyacı Bediüzzaman karşılamışsa 'alerre's vel ayn', gökte ararken yerde bulduk demektir.

Geçmiş ulemanın "rasih" hakkındaki yorumları

İmam Malik'e göre, râsîh âlimlerin" dört özelliği vardır:

- a) İleri derecede takva ve haşyet sahibi olmak.
- b) İnsanlara karşı alabildiğine mütevazı olmak.
- c) Dünyaya en küçük meyletmekten bile kaçınmak.
- d) Nefsi ile daima mücâdele edip bu mücâdelede başarı sağlamak.

Ünlü müfessir Fahreddin er-Râzi "İlimde râsîh olanları" başta Allâh'ın zat ve sıfatları olmak üzere Kur'ânî hakikatleri derinliğine keşfeden kişiler," şeklinde açıklar.

Elmalılı Muhammed Hamdi, "İlimde derinleşenlerin eğilmeyen, eğrilikten nefret eden, bildiğinin ve bilmediğinin farkında olan, bildikleri vasıtasıyla bilmediklerini çözümlenmeye gücü yeten ilim erbabı" olduğunu belirtir.

Ona göre "İlimde rusuh" sahibi olanlar, muhkem ve müteşâbih âyetlerin hakikatine iman eder, fitne ve belâdan uzak durur, haddini bilir ve ilm-i İlâhiyeye havâle edilmesi gereken hususları ona havâle ederek tam bir teslimiyet gösterir.

Bazı tasavvufî tefsirlerde de, "Râsîh âlimler" uluhiyetin sonsuz sınırlarından göreceli olarak hissesi fazla olan, Kur'ân âyetlerini çok boyutlu olarak anlayan, âyetlerin zâhirî ve bâtinî işâretlerinden belli oranlarda haberdar olan ilim ehli olarak açıklanmıştır.

Burada kısa bir değerlendirme yapmak gerekirse; bu izahların hepsinin bileşkesi aynen bir Bediüzzaman profili ortaya koymaktadır. Yani hakperest zâhiri müfessirler dahi adeta Bediüzzaman'ı işâret ediyorlar. Demek ki akl-ı selimin yolu birdir.

Risale-i Nur'daki yorum

Önce metni aynen naklediyorum.

On üçüncü Âyet: "Halbuki o âyetlerin tefsirini Allah'tan ve Allah'ın kendilerine İLİMDE derinlik ve istikamet ihsan ettiği kimselerden başkası bilemez. (Ali İmran: 7)

On dördüncü Âyet: "Fakat onlardan ilimde derinlik ve istikamet sâhibi olanlar. (Nisa: 162)

Bu iki âyet bu asra da hususî bakarlar.

Birincisinin meali gösteriyor ki; ehli dalâlet müteşâbihatı Kur'ânîyeyi yanlış te'vilat ile tahrifine ve şüpheleri çoğaltmaya çalıştığı bir zamandaki ilimde rüsuhu bulunan bir tâife o müteşâbihat-ı Kur'ânîye'nin hakikî tevillerini beyan edip ve iman ederek o şüpheyi izale eder. Bu küllî mananın her asırda masadak ve cüziyatları var.

Harb-i umumî vasıtasıyla bin seneden beri Kur'ân aleyhinde terâküm eden Avrupa itirazları ve evhamları âlem-i İslâm içinde yol bulup yayıldılar. O şübuhatın bir kısmı fenni şeklini giydi, ortaya çıktı. Bu şübuhatı ve itirazları bu zamanda def eden başta Risale-i Nur ve şakirtleri görüldüğünden, bu âyet bu asra da bakıyor. Hem haşrin en kuvvetli ve parlak bir

bürhanı olan onuncu sözün etrafa yayılma tarihine ve Kur'ân'ın kırk vecihle mu'cize olduğunu beyan eden Yirmi Beşinci Söz'ün iştiharı hengâmına, hem Alak Sûresi'ndeki "Şüphesiz ki insan azmıştır" mealindeki âyetin adedine tam tamına tevafukla bakar.

İkinci âyet olan "ilimde derinlik ve istikamet sahibi olanlar" meâlindeki âyetteki şeddeli "ra" aslına nazaran bir "lam", bir "ra" sayılmak cihetiyle, makam-ı ebcedisi bin üçyüz kırk dört etmekle her asra baktığı gibi, bu asra da, hususî remzen bakar.

Demek bu âyet onları dahi dâire-i harimine hususî dahil ediyor.

Şimdi Üstad'ın dikkat çektiği bazı noktaları şerhe çalışalım:

Üstad Birinci Şuâ'da, "Ehl-i dalâlet müteşabihat-ı Kur'âniyeyi yanlış te'vilât ile tahrifine ve şüpheleri çoğaltmasına çalıştığı bir zamanda ilimde rüsuhu bulunan bir taife o müteşabihat-ı Kur'âniyenin hakikî te'villerini beyan edip ve iman ederek o şübehâtı izale eder. Bu küllî mânânın her asırda mâsadakları ve cüz'iyatları var" demekle; sanki tam bu zamanı anlatıyor.

Buna karşılık "ilimde rüsuhu bulunan bir tâife o müteşâbihât-ın hakiki tevillerini beyan ederek o şübehâtı izâle edecek" diye de zaten ebced ve cifirle işaret ederek o, Üstad'ın cemaatini müjdeliyor.

Bediüzzaman Hazretleri; mealen "Her asırda bu küllî mananın masadıkları bulunabilir, ancak bu asırda; bin yıldan beri İslâm aleyhine terâküm eden fitnelerin Birinci Dünya Savaşı'ndaki mağlûbiyetimizden sonra toptan istilâya geçtikleri de, bir vaki'dir." demekle çok önemli bir nokta veya farka dikkat çekiyor. Demek o tâife bin yıllık bir birikime mukâbele edebilecek güç ve liyakatte olmalıdır. Hatta "muârizlarımız o şüphelerini isbat için çağın fennini de, kullandılar" demek suretiyle fen ilminde de, "râsih" olmanın gereğine dikkat çekiyor.

O halde onların karşısına çıkanların fenni de çok iyi bilmek mecburiyetleri vardır, ta ki, yanlış ve noksan bilgilerle dini rencide edenlerin, yanlışlarını tashih etsin.

"Bediüzzaman'da, fen ilimleri de var mı?" diye sual edilecek olursa, cevabımız şudur:

"Bediüzzaman; herkese kendi alanlarında meydan okuyan ve başa da çıkmış olan, branşlar üstü bir ilm-i mevhibeye mazhar, allâme-i cihandır. Nâdire-i hilkat bir ihsânı Rabbânidir," dememiz lâzım gelir. Zira daha on üç yaşları civarında iken şark ulemasını mağlûp edip, yukarda zikrettiğim gibi meydan okumak kimin haddidir?

Pakistan Maarif Nazırı (Millî Eğitim Bakanı) Ali Ekber Şah'ın şu tanımı da dikkate değerdir:

"Keşşaf-ı hakâik-ul Kur'ân, Mevlânâ Üstad Bediüzzaman" diyor.

Çocukluk yıllarındaki üç aylık bir tahsille her münâzarada gâlip gelip tarihi beşerin emsalini kaydedemediği harika bir Külliyyatı telif etmenin izahı başka ne olabilir?

Meselenin bir de münferit misaller boyutu var ki, anlatmakla bitmez, fakat bir iki misal verelim:

Fen ilimlerini bir fenciden daha iyi bildiğini, Aynştain gibi bir dahi "esir"i kabul etmediği halde Bediüzzaman; "Esir maddesi, maddiyunları boğduran zerrat maddesinden daha lâtif ve eski hükemanın saplandığı heyulâ fihristesinden daha kesif, ihtiyarsız, şuursuz, câmid bir maddedir. Bu hadsiz bir surette tecezzî ve inkisam eden ve nâkillik ve infial hassasıyla ve vazifesiyle teşhiz edilen bu maddeye, belki o maddenin zerreden çok derece daha küçük olan zerrelere, herşeyde her şeyi görece, bilecek, idare edecek bir ihtiyar ve bir iktidar ile vücut bulan filleri, eserleri isnad etmek, esirin zerrelere adedince yanlıştır." diyerek, esir maddesinin mahiyetinden haber vermiştir.

Yine astronomiyi de bir astronomdan daha iyi bildiğini dahi eserleriyle isbat etmiştir. Meselâ 1929 yılında yazdığı eserinde, aya gidileceğini şöyle ifâde ediyor: "Şimdi sen dahi, ey Katre içine giren hakîm feylesof! Senin katre-i fikrin dürbünüyle, felsefenin merdiveniyle tâ kamere kadar terakkî ettin, kamere girdin. Bak, kamer kendi zâtında kesâfetli, zulümâtlıdır; ne ziyâsı var, ne hayatı. Senin sa'yin beyhûde, ilmin faydasız gitti. (Bediüzzaman yeni tanzim. Sözler 24.

Söz, ikinci dal s. 378) gibi hem hayat olmadığını hem bazılarının nur zannetmelerinin yanlışlığını ta o zaman bildirmiş ve izah etmiştir.

Yine cumhuriyet meselesinde “Dindar bir cumhuriyetçi olduğunu” ve hatta arı ve karıncaların bile cumhuriyetçi olduklarına varıncaya kadar hayvanlar âlemindeki cumhuriyetten bahsetmesi ve zoologları hayrete düşüren bilgiler. İlk defa böyle bir meseleyi işleyen yine Bediüzzaman’dır. Ancak devr-i ceberutun hışmından korkusuna, ulema bunları ifade ve itiraf edememiştir.

Şemsettin ÇAKIR